

Димитрина Петкова

СОУ „В. Левски“
Карлово
ул. „Стремски полк“ 6

Д. Петкова е завършила география на туризма в СУ (1977). Работила е СОУ "Ив. Вазов", Сопот, а понастоящем – в СОУ " В. Левски", Карлово. Носител е на I-ва ПКС (1995). Има професионален интерес към интерактивните методи в обучението. Автор е на 7 статии в сп. „Обучението по география“ и една в сборник с разработки по пазарна икономика.

ИНТЕРАКТИВНИ МЕТОДИ В ОБУЧЕНИЕТО ПО ГЕОГРАФИЯ И „ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА КРИТИЧЕСКОТО МИСЛЕНЕ ЧРЕЗ ЧЕТЕНЕ И ПИСАНЕ“

В своя статия в сп. „Обучението по география“ (2002 г, бр. 1) споделям опита си от прилагането на две стратегии от програмата за развитие на критическото мислене чрез четене и писане. Както споменавам в нея, моделът на програмата съдържа три фази: събуждане на интереса, осъзнаване на смисъла и рефлексия. В зависимост от спецификата на всяка стратегия тя може да бъде ефективна и в трите фази или само в една от тях. Опитът показва резултатността на тези интерактивни методи за проwoкирането на интереса на учениците. В настоящата статия предлагам описание на други две стратегии от споменатата програма.

Първата от тях – „Зная – искам да науча – научих“, е много подходяща за всяка тема и за различните възрасти. Тя стимулира търсенето на оригинални идеи, повишава интереса към изучаваната тема и спомага за по-трайното ѝ запомняне. Стратегията съдържа и трите споменати фази. Тя включва следните „стъпки“:

1. Съставяне на кратък текст, в който учениците излагат знанията си по формулираната нова тема – тоест, прилага се методът „асоциативен облак“. Времето за писане се определя предварително.

2. Обсъждане на текстовете по групи и обобщаването им от говорителя на групата.

3. Представяне на информацията в таблица от вида:

ЗНАЯ	ИСКАМ ДА НАУЧА	НАУЧИХ
.....
.....

3. 1. В първата колона се представя в обобщен вид с кратки фрази познатата на учениците информация. По този начин се минава през първата фаза на стратегията (актуализиране на знанията). Така например при темата „Население на Балканския полуостров“ учениците съставят следния текст: „На Балканския полуостров живеят славяни (българи, сърби, хървати), гърци, турци, албанци, румънци. Те говорят езици, принадлежащи към славянската, романската, тюркската и други езикови групи. Изповядват християнство и ислям...“. В обобщен вид представеният в първата колона текст следва да гласи: „Зная: какви народи живеят на Балканския полуостров, какви езици говорят, каква религия изповядат“ и т. н.

3. 2. Във втора колона учениците изписват какво биха искали да научат по новата тема. Например: „Искам да науча повече за културата на тези народи.“

3. 3. Попълването на третата колона (изписване на усвоената нова информация) се осъществява въз основа на следните дейности: четене и анализ на текст, съдържащ нова информация, и обобщаване на тази информация. Например: Учениците четат текст за историята на балканските народи и културните забележителности на отделните страни в региона, след което обобщават усвоените нови факти.

4. Съставяне на петстишие по темата, отговарящо на следните изисквания:

- първи стих – едно съществително,
- втори стих – две прилагателни,
- трети стих – три причастия или глаголи, изразяващи действието,
- четвърти стих – комбинация от няколко съществителни, изразяващи емоции, породени от темата,
- пети стих – дума, назоваваща съществено качество, или атрибут на обекта на описанието.

По този начин информацията се осмисля на ново ниво – емоционално, и се изразява отношение към темата.

Методически указания към приложената стратегия

Времето за осъществяване на всяка стъпка зависи от системното прилагане на метода, от нивото на знания на учениците и от организационните умения на учителя и учениците. Тези фактори следва да се вземат предвид при подготовката на урока.

Ако в текстовете, съставени от учениците, липсват важни факти, изучавани до този момент, учителите загатва за тях, като задава подпомагащи въпроси. Необходимостта от такъв тип въпроси възниква и при погълването на втората колона от таблицата („искам да науча“). Учителят трябва да насочи учениците към възможни варианти, без да ограничава свободата им. С натрупването на опит в прилагането на стратегията учениците сами стигат до интересни предложения.

Текстът с новата информация се съставя от учителя с оглед на акцентите в неговата методическа концепция. Това е най-трудоемката част от подготовката на урока. Обемът му трябва да е съобразен с времето на учебния час. За същата цел би могъл да се използва и съответният текст от учебника, при условие, че той отговаря на целите, които учителят си поставя.

Ако в предложения текст липсват отговори на някои въпроси от стъпката „искам да науча“ (втората колона на таблицата), на учениците се поставя задача за домашна работа да открият други източници, а резултатът се коментира в началото на следващия час.

При съставяне на споменатото петстишие учениците могат да работят самостоятелно или в група. Съставеният текст може да бъде съпроводен с рисунка и представен като постер. Удачно е задачата да остане за домашна работа. С постерите може да се оформи галерия в класната стая.

В края на описания процес на учениците се поставя въпросът какви дейности са извършили до момента. В своите отговори те трябва да проявят спо-

собност за систематизиране и обобщаване. По този начин се преминава през третата фаза на стратегията – рефлексията.

В хода на работата учителят дава указания за правилата на отделните стъпки, поощрява изказванията, коригира грешките, помага при обобщенията. Препоръчително е да се даде възможност на учениците сами да откриват грешките си и да защитават своите мнения.

Втората стратегия, която представям тук, е „Кубизиране“. Тя е подходяща за актуализиране на стари знания или за затвърдяване на нови. Названието ѝ произлиза от думата „куб“, тъй като същността ѝ се изразява в описание на обект от шест гледни точки, колкото са страните на куба. Чрез тази процедура се стимулират мисловните процеси възприятие, сравнение, асоциация, абстракция, анализ, синтез. За осъществяване на описанието на дъската или на табло са изписани следните инструкции и въпроси:

1. Опишете как изглежда обектът – форми, размери, цветове.
2. Сравнете го с познати неща.
3. Какви асоциации поражда у вас той?
4. Анализирайте от какво се състои и от какъв материал е направен.
5. Какво е приложението му?
6. Изразете становище за обекта.

Последният показател при малките ученици може да бъде формулиран и като въпрос „Какво ви (не ви) харесва в обекта?“

Методически указания

Тази стратегия е ефективна в третата фаза – рефлексията. Обектът трябва да е вече познат на учениците или да го наблюдават в момента. Стратегията е особено подходяща за описание на природни и културни обекти. Тя не е приложима за описание на абстрактни понятия или процеси. В практиката си я използвам при изучаване на географската карта, джунглата, пустинята, саваната, храма „Св. Александър Невски“, джамията „Баня –баши“ в София и др.

Ето описание на географска карта чрез споменатата стратегия от ученици в пети клас:

1. Виждам цветове, думи, букви, линии, триъгълници, кръгове.
2. Прилича на черга, килим, постлана с есенни листа земя.
3. Мисля си за пътуване, за разделяне на народи, за безкраен океан, за глобализацията.
4. Направена е от плат, хартия, летвички; съдържа рамка, бяло поле, надпис, легенда.

5. Използва се за ориентиране, намиране на обекти, определяне на разстояния.

6. Помага ми да намеря различни обекти и да си ги представя. Лесно се носи, ако е съвваема.

Описанието на обекта става индивидуално или в група, като учениците взаимно се допълват. То може да има писмена или устна форма. Писменият вариант е по-подходящ при обобщителни уроци, тъй като отнема много време.

* * *

Независимо от това в коя част на урока се прилага стратегията, тя винаги е интересна за учениците, активизира ги, стимулира въображението им и спомага да се разширят и задълбочат представите им за различните географски обекти.

Опитът ми показва, че урокът, структуриран на основата на различни интерактивни техники, не само че е по-интересен за учениците и учителя, но и постига по-пълно своите цели. Ефектът от описаните стратегии се засилва от възможността отделни елементи от тях да бъдат използвани в различни ситуации.

Interactive methods in Geography studying and "The programme for development of critical thinking through reading and writing"

Dimitrina Petkova

Teacher of Geography

Public school "Vassil Levski", Karlovo

Summary

The article focuses on the methodological version of a programme for developing of students' critical thinking through writing and reading. Two strategies are represented: "I know - I want to learn - I've learned" and "Cubing". Through analyzing and generalization of texts created by the students, or unknown ones, learning of new material is achieved. At the same time the strategies help revising and learning new terms and rulers. The method increases students' interest and activity and the learning process more effective.